
2012/B/1991 AB határozat

AB közlöny: X. évf. 5. szám

Az Alkotmánybíróság jogszabály alkotmányellenességének utólagos megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány tárgyában meghozta a következő

határozatot:

Az Alkotmánybíróság a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998. (VI.3.) NM rendelet 19. §-a alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

Indokolás

I.

Az indítványozó első beadványában az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvénynek a gyógyító-megelőző ellátásra vonatkozó rendelkezései végrehajtásáról szóló 15/1972. (VIII.5.) EüM rendelet 30. § (1) és (2) bekezdései alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését kezdeményezte. Álláspontja szerint a tüdőszűrő vizsgálat kötelező jogszabályi elrendelése tartalmilag alkotmányellenes, mert az egészséghez való veleszületett alapvető jogot korlátozza önkényesen, alkotmányos felhatalmazás nélkül, másrésztől formailag is alkotmányértő, mert alapvető jogot miniszteri rendeletben korlátoz.

Az indítványban támadott rendelkezéseket 1998. július 1-jével hatályon kívül helyezte a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről szóló 18/1998. (VI.3.) NM rendelet (a továbbiakban: R.) 42. § (2) bekezdés b) pontja. Mivel az R. a járványügyi érdekből végzett szűrővizsgálatokat az eredetileg kifogásolt rendelkezésektől tartalmilag eltérő módon szabályozza, az Alkotmánybíróság végzésben felhívta az indítványozót, hogy nyilatkozzék, fenntartja-e indítványát a megváltozott jogi szabályozás tekintetében is.

Az indítványozó válaszában előadta, hogy a hatályos szabályozást is alkotmányellenesnek tartja két lényeges szempontból: egyrészt mert rendeletben szabályoz alapvető jogot, másrészt mert alapvető jogra kötelezettséget állapít meg. Ez véleménye szerint ellentétes az Alkotmány 8. § (2) bekezdésével, amely szerint alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvényben kell megállapítani. Másrészt az egészséghez való jog, mint alapvető jog gyakorlása az Alkotmány 8. § (4) bekezdése értelmében csak rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején függeszthető fel vagy korlátozható. Érvelése szerint ezzel ellentétes az R. 19. §-a, amely korlátozza az egészséghez való jogot, illetve azzal kapcsolatban kötelezettséget állapít meg, noha erre az R. 19. §-ában meghatározottaknak nincs hatáskörük.

II.

1. Az Alkotmány hivatkozott rendelkezései:

"8. § (2) A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja."

"8. § (4) Rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet idején az alapvető jogok gyakorlása - az 54-56. §-ban, az 57. § (2)-(4) bekezdésében, a 60. §-ban, a 66-69. §-ban és a 70/E. §-ban megállapított alapvető jogok kivételével - felfüggeszhető vagy korlátozható."

"70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg."

2. Az R.-nek az indítványozó által kifogásolt rendelkezése:

"Járványügyi érdekből végzett szűrővizsgálatok

...

19. § (1) A gümőkóros betegek felkutatása, illetőleg a fertőzés veszélyének elhárítása céljából a megyei intézet a lakosság meghatározott részének vagy egyes korosztályoknak a szűrővizsgálatát rendelheti el, ha a tárgyévet megelőző évben a tuberculosis incidencia értéke a területén meghaladta a 25 o/oooo-et.

(2) Az (1) bekezdés alapján elrendelt szűrővizsgálatra azok a 30 éves és ennél idősebb lakosok kötelezhetőek, akik a szűrővizsgálatot elrendelő megyei intézet területén huzamos

jelleggel tartózkodnak.

(3) A (2) bekezdésben foglaltakon túl a városi intézet elrendelheti egy meghatározott közösség (pl. bentlakásos intézmény, munkahelyi kollektíva, lakóközösség, büntetés-végrehajtási intézet) szűrővizsgálatát, amennyiben a közösségben friss tbc-s megbetegedés fordult elő.

(4) A szűrővizsgálatok elrendelését az érintett területet ellátó tüdőgondozó intézet jelentése vagy vezetőjének kezdeményezése alapján a városi intézet indítványozza a megyei intézetnél.

(5) A szűrővizsgálaton nem kell részt venni azoknak a személyeknek, akik egy éven belül ilyen vizsgálaton igazoltan részt vettek, illetőleg a tüdőgondozó intézetben gyógykezelés alatt állnak.

(6) Az (5) bekezdés rendelkezései nem alkalmazhatók, ha a szűrés elrendelésére az érintett közösségben előforduló új tbc-s megbetegedés szolgált.

(7) A szűrővizsgálatra kötelezetteket a vizsgálat helyéről és idejéről értesíteni kell. Amennyiben az érintett ismételt értesítés ellenére sem jelenik meg a vizsgálaton, a tüdőgondozó vezetője értesíti a városi intézetet.

(8) A vizsgálatot rtg. ernyőfénykép szűrési módszerrel kell elvégezni. Amennyiben azon a településen, ahol a szűrést elrendelték, nincs ernyőfénykép szűrő állomás, a vizsgálatot a tüdőgondozó vagy az általa kijelölt egészségügyi szolgáltató, illetve a mozgó szűrővizsgálati egység végzi el.

(9) A helyi önkormányzatok polgármestereinek és jegyzőinek, valamint a köztársasági megbízottak népjóléti igazgatási feladat- és hatáskörének megállapításáról szóló 22/1992. (I. 28.) Korm. rendelet 8. § e) pontjában foglaltak szerint a városi intézet megkeresésére a jegyző gondoskodik a tüdőszűrővizsgálat elvégzésével kapcsolatos ügyviteli és technikai feladatok ellátásának megszervezéséről.

(10) Amennyiben valamely egészségügyi szolgáltató az általa ellátott betegnél tbc-t állapít meg, 48 órán belül értesíti az érintett lakóhelye szerint illetékes tüdőgondozót. A tüdőgondozó az összesített adatokat - a személyazonosító adatok nélkül - havonta jelenti a területileg illetékes városi intézetnek.

(11) A tbc-s betegekkel kapcsolatos részletes intézkedéseket az 1. számú melléklet tartalmazza."

III.

Az indítvány nem megalapozott.

1. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az R.

alkotmányossága nem vitatható azon az alapon, hogy annak rendelkezései az Alkotmány 70/D. §-ában meghatározott, a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez fűződő alapjogra vonatkozó szabályokat állapítanak meg, és ezért ellentétben állnának az Alkotmány 8. § (2) bekezdésével, amely szerint az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat csak törvény állapíthatja meg. Az Alkotmánybíróság már több döntésében - először a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatban - felhívta a figyelmet arra, hogy az alapjog nem minden vonatkozásában törvényhozási tárgy, "...nem mindenfajta összefüggés az alapjogokkal követeli meg a törvényi szintű szabályozást. Valamely alapjog tartalmának meghatározása és lényeges garanciáinak megállapítása csakis törvényben történhet, törvény kell továbbá az alapjog közvetlen és jelentős korlátozásához is. Közvetett és távoli összefüggés esetében azonban elegendő a rendeleti szint is. Ha nem így lenne, mindent törvényben kellene szabályozni." (ABH 1991, 260.)

Nem megalapozott az indítványozónak az az érvelése sem, amely szerint az R. felhatalmazás nélkül szabályoz alapvető jogot érintő kérdéseket. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 56. § (1) bekezdése a járványügyi tevékenység céljaként jelöli meg a fertőző megbetegedések, a járványok megelőzését és leküzdését, valamint az emberi szervezet fertőző betegségekkel szembeni ellenállóképességének a fokozását. E cél érdekében a (2) bekezdés felhatalmazza az egészségügyi hatóságot, hogy a törvényben meghatározott intézkedések tűrésére, illetve megtételére kötelezzen természetes és jogi személyeket, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteket.

Az Eütv. 59. § (1) bekezdése szerint a járványügyi érdekből végzett szűrővizsgálat célja a fertőző megbetegedések korai felismerése, azok forrásainak felkutatása, valamint a fertőzés veszélyének elhárítása. A (2) bekezdés szerint pedig az egészségügyi miniszter rendeletben határozza meg azokat a fertőző betegségeket, amelyek megelőzése érdekében az egészségügyi hatóság a lakosság egészének, a lakosság egyes csoportjainak, egy meghatározott terület lakosságának, munkahelyi, család vagy más közösség tagjainak, külföldről érkező személyeknek, illetve fertőző beteggel vagy fertőzöttel érintkezett személyeknek a kötelező szűrővizsgálatát rendelheti el.

E felhatalmazás alapján adta ki a népjóléti miniszter az R.-t, amelynek 19. §-a határozza meg azt, hogy milyen feltételek

bekövetkezése esetén rendelhető el kötelező szűrővizsgálat a gümőkóros megbetegedések minél korábbi felismerése érdekében.

2. Az Alkotmánybíróság a kifogásolt rendelkezések tartalmi alkotmányellenességének vizsgálata során megállapította, hogy téves az indítványozónak az Alkotmányra való hivatkozása. A kifogásolt rendelkezés ugyanis az Alkotmány 70/D. §-a tekintetében semmilyen alapjog-korlátozást nem tartalmaz. Az azonban kétségtelen tény, hogy a tüdőszűrő vizsgálatnak a - meghatározott feltételek bekövetkezése esetén - kötelezővé tétele az egyén önrendelkezési jogának, illetve testi integritáshoz fűződő jogának - mint az emberi méltósághoz fűződő általános személyiségi alapjogból levezetett, ún. különös személyiségi alapjogoknak - a korlátozását jelenti. A kifogásolt rendelkezések alkotmányossága tehát nem az Alkotmány 70/D. §-ával, hanem az 54. § (1) bekezdésében foglalt emberi méltósággal összefüggésben vizsgálandó. Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően az R. kifogásolt rendelkezéseinek alkotmányossági vizsgálatát az Alkotmány 54. § (1) bekezdése tekintetében végezte el.

Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az emberi méltósághoz, amelytől senkit sem lehet önkényesen megfosztani. Az Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában (ABH 1990. 42., 44-45.) majd az 57/1991. (XI. 8.) AB határozatában kifejtette, hogy "az emberi méltósághoz való jogot az ún. "általános személyiségi jog" egyik megfogalmazásának tekinti. Leszögezte, hogy a modern alkotmányok, illetve az alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog "anyajog", azaz olyan szubszidiárius alapjog, amely az egyén autonómiájának védelmére szolgál, ha az adott tényállásra a nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az általános személyiségi jog, részét képezi az önazonossághoz és önrendelkezéshez való jog is." (ABH 1991. 272. 279.)

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az emberi méltósághoz való jog csak az emberi státusz meghatározójaként, az élethez való joggal fennálló egységében abszolút és korlátozhatatlan [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 308, 312.]. Anyajog mivoltából levezetett egyes részjogai (mint pl. az önrendelkezéshez és a személy testi integritásához való jogok)

azonban az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint bármely más alapjoghoz hasonlóan korlátozhatók. [75/1995. (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995. 376., 383.]

Amint azt az Alkotmánybíróság a 36/2000. (X.27.) AB határozatában már kifejtette: "Az egészségügyi ellátás során szükséges beavatkozásokba való beleegyezés, illetve annak visszautasítása a személyiségi jogok gyakorlásától elválaszthatatlan." (ABK 2000. október, 353, 360.) Az alkotmányossági kérdés ezért az, hogy az egyén önrendelkezési jogának, illetve testi integritáshoz való jogának az R-ben foglalt korlátozása szükséges-e és arányban áll-e az elérni kívánt céllal.

Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a jelen ügyben a korlátozás oka a járványügyi közérdek; a fertőző betegség minél korábbi felismerése, forrásainak felkutatása, illetve a fertőzés veszélyének elhárítása. Az indítványozó álláspontjával ellentétben tehát nem arról van szó, hogy az R-ben foglalt szabályozás megsérti a tüdőszűrésre kötelezettek egészséghez való jogát, hanem arról, hogy önrendelkezési jogukat korlátozza a fenti alkotmányos cél érdekében. A vizsgálat a járványügyi közérdekre hivatkozással - minimális sugárterhelés mellett - egy nem invazív vizsgálatot, egy nagyon enyhe beavatkozást tesz lehetővé.

Az R. kifogásolt rendelkezései továbbá csak olyan esetekben teszik kötelezővé a szűrővizsgálat elvégzését, amikor a gümőkóros megbetegedés előfordulásának veszélye egy adott közösségben fokozott. Ugyanakkor a felesleges sugárterhelés elkerülésének érdekében az R. 19. § (5) bekezdése szerint a vizsgálatról el lehet tekinteni, ha valakin egy éven belül végeztek mellkas-átvilágítást, és nála gümőkóros elváltozást nem észleltek.

Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az R. kifogásolt rendelkezései járványügyi közérdekből az egyén önrendelkezési jogának, illetve testi integritáshoz fűződő jogának szükséges és arányos korlátozását jelentik. Ezért az Alkotmánybíróság az R. 19. §-a alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította.

Budapest, 2001. május 8.

Dr. Holló András
alkotmánybíró

Dr. Kiss László
előadó alkotmánybíró

Dr. Kukorelli István
alkotmánybíró

Első / előző / következő / utolsó dokumentum

Becsuk